

Obszar Chronionego Krajobrazu C (Barlinek)

Obszar stanowi otulinę Barlinecko – Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Obejmuje on bezodpływowe jeziora i rynny polodowcowe. Ekosystemy rozmieszczone są mozaikowo z przewagą użytków rolnych. Występują również mokradła, zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym oraz godne zachowania stanowiska unikalnej flory i fauny. Teren ten bogaty jest w gatunki chronione i zagrożone, takie jak: ramienica zwyczajna, grąźel żółty, grzybień biały, kruszczyk błotny, rosiczka okrągłolistna, pierwiosnek lekarski, kalina koralowa. Szczególnym walorem tego obszaru jest fauna związana z wodami – występują tutaj stanowiska lęgowe ptaków wodno – błotnych, siedliska gatunków objętych ochroną strefową. Powierzchnia obszaru wynosi ok. 3,5 tys. ha, w tym lasów – ok. 3 tys. ha.

Obszar chronionego krajobrazu E Korytnica Rzeka

Obszar Chronionego Krajobrazu "Korytnica Rzeka" położony jest w gminie Drawno na terenie Puszczy Drawskiej, wzdłuż doliny rzeki Korytnicy. Obszar Chronionego Krajobrazu został ustanowiony w 1998 roku i zajmuje teren 3970 ha, a celem utworzenia tego obszaru była ochrona leśno – jeziornego krajobrazu puszczy.

4.7. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Na terenie Powiatu Choszczeńskiego występuje 39 użytków ekologicznych²⁵.

IV. Walory historyczno – kulturowe Powiatu Choszczeńskiego

Najwcześniejsze wiadomości pisane, odnoszące się do historii ziem wchodzących w skład Powiatu Choszczeńskiego, pochodzą z XIII wieku. Był to okres powstania wielkiej własności ziemskiej i związanych z tym nadań uposażeń dla opactw zakonnych. Od 1232 r. opactwo cysterskie w Kołbaczu zajmowało północno – zachodnie ziemie powiatu. Od 1250 r. południowo – zachodnim skrawkiem powiatu władało opactwo Sióstr Cysterek z Owińsk (okolice Poznania). W środku tego regionu w 1237 r. osadzone zostało opactwo joannitów z siedzibą w Korytowie, a w 1286 r. opactwo cystersów z klasztorem w Bierzwniku. Położenie regionu choszczeńskiego w nizinie, otwartej na południu doliną dolnej Drawy, a na północnym zachodzie Doliną Iny, stanowiły obszar przenikania osadnictwa pomorskiego i wielkopolskiego. Do Polski Ziemię Choszczeńską przyłączył Mieszko I w latach 963 – 967 w trakcie walk na Pomorzu Zachodnim. Przez kilkadziesiąt lat związki z Polską były na tyle niestałe, że Bolesław Krzywousty wcielił Ziemię Choszczeńską do Polski ponownie ok. 1122 r., uznając ją za ważny strategicznie skrawek polskiej granicy zachodniej²⁶.

W okresie rozbicia dzielnicowego Polski (od 1138 r.) Ziemia Choszczeńska wchodziła w skład Księstwa Wielkopolskiego. Pokojowe panowanie książąt wielkopolskich na tym

²⁵ Tamże, str. 84., zob. też: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody prowadzony przez Generalną Dyрекję Ochrony Środowiska, <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

²⁶ <https://choszczno.pl/historia-miasta/>

obszarze utrwały nadania książąt wielkopolskich dla zakonów. Dzięki wysokiej kulturze rolnej, sprawnej organizacji, rozlicznym przywilejom dotyczącym eksploatacji jezior i lasów oraz sprawowaniu sądów nad podległą ludnością, opactwa zakonne stały się siłą ekonomiczną, z którą nie wytrzymywały konkurencji drobne gospodarstwa i majątki rycerskie. Druga połowa XIII wieku przyniosła zasadnicze zmiany w układzie sił politycznych i położeniu samej Ziemi Choszczeńskiej. W wyniku podziału dzielnicowego, książęta śląscy posiadali Ziemię Lubuską, którą stracili z powodu sporów i uciekania się o pomoc do margrabiów niemieckich. Margrabiowie Brandenburscy Jan i Otto mieli z zajętej Ziemi Lubuskiej otwartą drogę ekspansji do strefy pogranicza pomorsko – wielkopolskiego. Do około 1260 r. margrabiowie opanowali Ziemię Chojeńską, Kostrzyńską i Myśliborską i zbliżyli się do Ziemi Choszczeńskiej. Zajęli ją w trzeciej ćwierci XIII wieku, wykorzystując spór o okolice Choszczna i Zamęcina między joannitami z Korytowa i cystersami z Kołbacza. Od tej pory Ziemia Choszczeńska należała do Nowej Marchii. Margrabiowie przyspieszyli napływ kolonistów niemieckich osadzając ich w miastach i wsiach na prawach uprzywilejowania w stosunku do rdzennej ludności. Akcja kolonizacyjna powodująca wzrost produkcji rolnej i pojawienie się nadwyżek produktów rolnych, stwarzała warunki do przeobrażenia niektórych osad rolniczych w ośrodki o funkcjach rzemieślniczo – handlowych. W XIII wieku nadawano tym osadom prawa miejskie według wzorów miasta Magdeburga w drodze tzw. lokalizacji. Pierwsza wzmianka o Choszcznie pojawia się 1 kwietnia 1269 r. z okazji zjazdu margrabiów z Mszczujem II pod niemiecką już nazwą „Arnswalde”, co oznacza tyle, co „Adlerswalde”, czyli „orli las”. W przeszłości w Choszcznie istniała legenda o pochodzeniu nazwy od orłów żyjących w pobliskim lesie. W herbie miasta jest czerwony brandenburski orzeł z dwiema dębowymi gałęziami, trzymający gałęzie w szponach. Gałęzie są symbolem dębowego lasu, rozciągającego się wówczas na zachód od miasta. Nazwa nie dowodzi jednak niemieckiego charakteru osady ani nie świadczy, że osadę wówczas świeżo zorganizowano. Prawdopodobnie pierwotna nazwa była dla margrabiów tak trudna do zapisania, że natychmiast po zajęciu miasta wprowadzili niemiecką. Nazwa pochodzi zapewne od wyrazu chwost, tj. rośliny zwanej dziś w gwarach ch(w)oszczką. Choszczno rozwijało się dzięki położeniu na linii ważnych szlaków handlowych i komunikacyjnych.

Nie zachował się przywilej lokacyjny Choszczna. Pośrednio poznajemy go z potwierdzenia w 1445 r. Miastem (civitas) nazwane jest po raz pierwszy 6 czerwca 1289 r. W XIV i XV w. Polska podejmowała próby odzyskania utraconego terytorium. Władysław Łokietek, wspomagany przez oddziały litewskie podczas wyprawy w 1326 r. doprowadził do spustoszenia Nowej Marchii, w tym prawdopodobnie obszaru Ziemi Choszczeńskiej. Potem starania o jej odzyskanie podjął także Kazimierz Wielki.

W XV w. Ziemia Choszczeńska kilkakrotnie przechodziła z rąk do rąk. W latach 1402 – 1454 władał nią Zakon Krzyżacki. Po zwycięstwie na polach Grunwaldu w 1410 r. Polacy i Pomorzanie dotarli tu, pustosząc Recz, Bierzwnik, Choszczno, Korytowo i Krzęcin. W 1433 r. po najeździe wojsk husycko – polskich, na krótko Ziemia Choszczeńska była podporządkowana Polsce. W marcu 1437 r. wróciła do państwa zakonnego na mocy polsko – krzyżackiego układu pokojowego. Kiedy Krzyżacy zaczęli przygotowywać się do wojny z Polską w 1454 r. i potrzebowali pieniędzy na zaciąg wojska, sprzedali Nową Marchię za kwotę 40 000 guldenów elektorowi brandenburskiemu Fryderykowi II. Ziemia Choszczeńska trafiła pod panowanie Hohenzollernów.

Do początku XVII wieku, wewnętrznie ustabilizowana Nowa Marchia, została odbudowana ze zniszczeń wojennych. Do wybuchu wojny trzydziestoletniej, na Ziemi Choszczeńskiej panował spokój. Pokojowy czas zapewniał miastu i okolicy wyjątkową koniunkturę gospodarczą.

Za Hohenzollernów początkowo głównym miastem administracyjnym wschodniej części Nowej Marchii był Świdwin. W XVI wieku, po przeniesieniu joannitów z Chwarszczan do Świdwina, Choszczno stało się miastem powiatowym.

Wojna trzydziestoletnia (1618–1648) toczona między niemieckimi państwami katolickimi z cesarzem na czele, a państwami protestanckimi wspartymi przez Szwecję, przyniosła spustoszenia wielu krajom Europy. Spustoszone też Nową Marchię i Pomorze podczas przemarszów wojsk stron walczących. W 1632 r. doszczętnie zniszczono: Barnim, Krzęcin, Grabowiec i Sulibórz. Armia szwedzka spaliła w 1636 r. Stradzewo i Raduń, a rok później przemarsz wojsk cesarskich zostawił pogorzeliska Choszczna i Recza. Mieszkańcy, podobnie jak chłopci z okolicznych wsi, schronili się w Polsce, zwłaszcza w Człopie i Tucznie. Niektóre wsie wyludniły się zupełnie. Wojna przynosząc tak wielkie zniszczenia, zaostrzyła i pogłębiła sprzeczności feudalnego systemu gospodarczego. Ocalała ludność jeszcze bardziej niż dotychczas była wyzyskiwana przez właścicieli majątków.

Ziemia Choszczeńska przez wieki, z krótkimi okresami pokoju, była miejscem przemarszów wojsk. W pogoni za Szwedami w 1657 r. hetman Stefan Czarniecki dotarł na teren Brandenburgii, po drodze zdobywając Recz, Pomień, Stradzewo i Raduń. Na początku XVIII w. przeszły tędy wojska Augusta II Sasa w pościgu za Stanisławem Leszczyńskim. W XVII wieku Powiat Choszczeński (Kreis Arnswalde) tworzył nadal jeden z powiatów Nowej Marchii. Pod koniec wieku jego teren był rozleglejszy. Obejmował swoim zasięgiem 5 miast (Choszczno, Recz, Drawno, Pełczyce i Ińsko) oraz 3 domeny państwowe utworzone z posiadłości zakonnych (Bierzwnik, Recz, Pełczyce). Teren powiatu dzielił się w zasadzie na trzy grupy własnościowe. Największe pod względem obszaru były posiadłości szlacheckie. Na drugim miejscu stały domeny państwowe, na trzecim miejscu uplasowały się trzy miasta: Choszczno, Recz i Drawno. Utrzymujący się przez prawie półtora wieku niedobór ludności i siły roboczej na wsi spowodował, że w gospodarce powiatu panowała zupełna stagnacja. W wyniku wojen oraz licznych pożarów, mocno zniszczone były miasta powiatu.

Rozwój gospodarczy dał się zauważyć w XVIII wieku. Ludność miast na terenie Powiatu Choszczeńskiego utrzymywała się w dużym stopniu z uprawy roli. Drugim ważnym źródłem utrzymania było rzemiosło. W Choszcznie od czasów średniowiecza działały cechy: piekarzy, rzeźników, piwowarów, szewców, krawców, siodlarzy oraz szereg innych mniej licznych. Głównym źródłem utrzymania dla ludności miejskiej było tkactwo. W Reczu istniało 40 warsztatów tkackich. Pod koniec XVIII wieku jednak tkactwo upadło z powodu przerwania eksportu sukna do krajów wschodnich, tj. Polski i Rosji, gdyż weszło tam na rynek tańsze sukno angielskie i holenderskie.

W XVIII i XIX w. Nowa Marchia znalazła się w obrębie Królestwa Pruskiego. Choszczno było miastem garnizonowym, stacjonowały w nim różne formacje pruskiego wojska.

Od 1815 r. Powiat Choszczeński należał do rejencji we Frankfurcie nad Odrą. Władzę powiatową reprezentował urząd landrata. W XIX wieku obserwuje się, mimo różnych

zahamowań, dość znaczny rozwój ekonomiczny powiatu we wszystkich dziedzinach gospodarki. W wielu majątkach ziemskich istniały drobne zakłady o charakterze przemysłowym: cegielnie, wapienniki, gorzelnie, mleczarnie, cukrownie. Z innych zakładów przemysłowych należy wymienić fabrykę maszyn i odlewnię żelaza. Powiat Choszczeński był jednym z pierwszych powiatów prowincji brandenburskiej, który jeszcze przed I wojną światową został zelektryfikowany. Około 1850 r. powstała w Choszcznie fabryka zapalek, a przed II wojną światową rozwinęła się drobna wytwórczość przemysłowa – wytwórnia szczotek, papy, tartak i torfownia. W latach siedemdziesiątych XIX wieku, po zniesieniu pańszczyzny i uwłaszczeniu chłopów, nastąpił odpływ ludności wiejskiej z powiatu, czego konsekwencją był upadek folwarków szlacheckich.

W historii Ziemi Choszczeńskiej na uwagę zasługują losy Ziemi Pełczyckiej, która do XVI w. była typowym obszarem pogranicza polsko – brandenbursko – pomorskiego. W trakcie kilkusetletnich konfliktów politycznych i zbrojnych, tereny te często zmieniały swą przynależność państwową. Raz były we władaniu władców polskich, to znów stanowiły domenę nowomarchijskich książąt Brandenburgii, lub były własnością suwerenów zachodniopomorskich z dynastii Gryfitów.

Na mocy ustawy z 24 lipca 1998 r. przywrócono trójstopniowy podział terytorialny Polski. Od tej pory obszar ten znajduje się na terenie województwa zachodniopomorskiego. Urozmaicona i niezwykle burzliwa wielowiekowa historia miasteczka i przyległych okolic pozostawia po sobie bogatą i urokliwą strukturę wartości kulturowych (mimo znacznych ubytków i zniszczeń). W połączeniu z atrakcyjną fizjografią położenia (krajobraz, rzeźba terenu, liczne atrakcyjne pod względem krajobrazowym jeziora, niskie skażenie środowiska), miasto Pełczyce i znaczna część obszaru gminy posiadają ogromną szansę ożywienia gospodarczego opartego o turystyczno – rekreacyjne wykorzystanie cennych walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Przed wybuchem II wojny światowej Powiat Choszczeński składał się z 66 gmin wiejskich i 3 gmin miejskich (Choszczno, Recz, Drawno). Na obszarze 1 256 km² mieszkało 45 410 osób. W 1937 r. w mieście działały takie zakłady jak: mleczarnia, fabryka cukierków, fabryka traktorów, zakłady produkujące beton.

W latach wojny 1939 – 1945 Ziemia Choszczeńska należała do rejencji w Pile wchodzącej w skład prowincji Pomorze. Uprawiana tu polityka niemiecka, nasilenie propagandy antypolskiej i duży stopień militaryzacji terenu (koszary, poligony, składy wojskowe). Władzę sprawowała Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia, która kierowała całym życiem politycznym, społecznym i gospodarczym. Podobnie jak inne obszary Pomorza Zachodniego, Ziemia Choszczeńska w czasie wojny była miejscem pracy niewolniczej, zorganizowanej przez hitlerowców dla tysięcy obcokrajowców przywiezionych z krajów okupowanych. Największą liczbę robotników przymusowych stanowili Polacy przywiezieni z Generalnej Guberni i innych dzielnic Polski. W granicach Państwa Polskiego Ziemia Choszczeńska znowu znalazła się dopiero w 1945 r. Walki z silnym niemieckim zgrupowaniem dowodzonym przez gen. Hansa Voigta rozgrywały się od 29 stycznia do 3 marca 1945 r. 31 stycznia wojska radzieckie zdobyły Bierzwnik, 8 lutego – Krzęcin i Recz, a 22 lutego – Choszczno. W czasie wojny na terenie Choszczna działał obóz jeniecki Oflag II B, którego więźniami byli m.in. Leon Kruczkowski, mjr Henryk Sucharski oraz red. „Przeglądu Sportowego” Zygmunt Weiss. Po wojnie w 1946 r. Starostwo Powiatowe w Choszcznie włączono do województwa szczecińskiego.

W 1975 r. wprowadzono kolejny etap tzw. reformy administracyjnej, na mocy której zniesiono powiaty. Wcześniej w 1972 r. w miejsce istniejących bardziej licznych gromad utworzono gminy: Choszczno, Recz, Drawno, Bierzwnik i Krzęcin, które znajdowały się w granicach administracyjnych nowego województwa gorzowskiego. Wiele osób związanych w powiecie z województwem szczecińskim uznało nową przynależność za czynnik, który nie polepszył szans rozwojowych nowych gmin.

W styczniu 1999 r. po wejściu w życie nowej reformy administracyjnej (ustawy o utworzeniu powiatów i nowych województw) powstał nowy Powiat Choszczeński, wchodzący w skład województwa zachodniopomorskiego. Do nowego powiatu weszły gminy: Choszczno, Drawno, Recz, Pełczyce, Bierzwnik i Krzęcin.

V. Komunikacja

Choszczno będące siedzibą powiatu, jest oddalone około 70 km od Szczecina, 60 km od Gorzowa, 170 km od Poznania, 160 km od Terminalu Portowego w Świnoujściu, ok. 90 km od portu lotniczego w Goleniowie i około 500 km od Warszawy. Przez miasto przebiegają następujące drogi wojewódzkie: 175, 160, 161, 122. W powiecie czynnych jest 7 stacji kolejowych: Sokoliniec, Recz, Choszczno, Rębusz, Stary Klukom, Słonice i Bierzwnik.

1. Drogi krajowe

Głównym szlakiem komunikacyjnym na terenie Powiatu Choszczeńskiego jest droga krajowa nr 10 Bydgoszcz – Szczecin, której długość na obszarze powiatu wynosi 31,4 km. Jest to niewielki odcinek drogi znajdujący się w północnej części powiatu, w gminach Drawno (9,4 km) i Recz (22 km).

2. Drogi wojewódzkie

Przez teren Powiatu Choszczeńskiego przebiegają 4 drogi wojewódzkie zarządzane przez Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie, Rejon Dróg Wojewódzkich w Pyrzycach:

Droga nr 122– Krajnik Dolny – Krzywin – Banie – Pyrzyce – Piasecznik

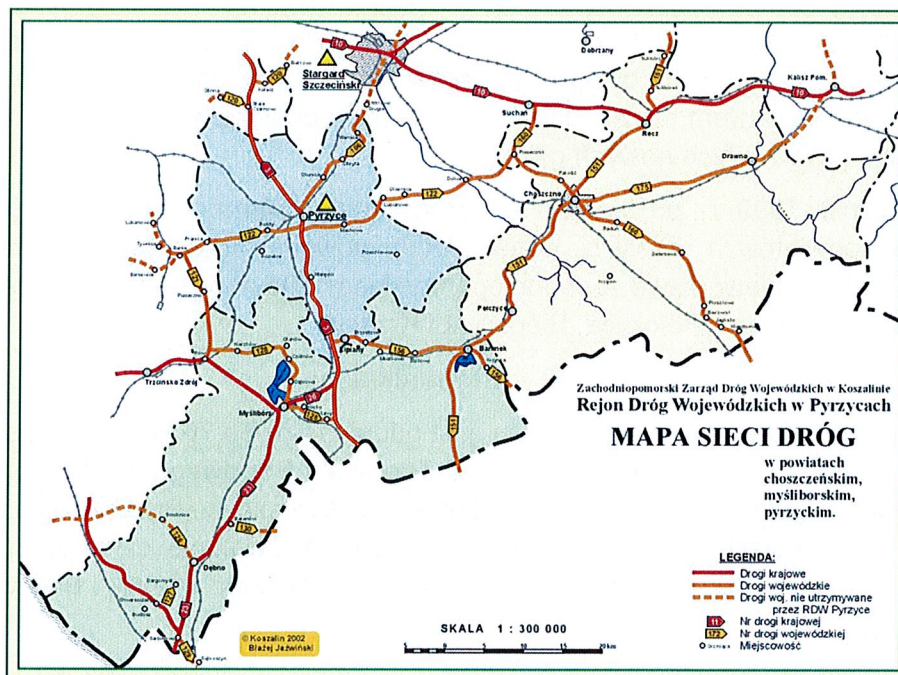
Droga nr 151– Świdwin – Łobez – Węgorzyno – Recz – Barlinek – Gorzów Wielkopolski

Droga nr 160– Suchań – Piasecznik – Choszczno – Drezdenko – Międzychód – Gorzyń – Lewice – Miedzichowo

Droga nr 175– Drawsko Pomorskie – Kalisz Pomorski – Choszczno

Grafika nr 2. Drogi wojewódzkie na terenie Powiatu Choszczeńskiego.

3. Drogi powiatowe

Długość dróg powiatowych ogółem: 468 625 km.

Tabela nr 10. Zestawienie dróg powiatowych. Dane uzyskane za pośrednictwem Powiatowego Zarządu Dróg w Choszcznie.

Gmina Bierzwnik	Gmina Choszczno	Gmina Drawno	Gmina Pełczyce	Gmina Krzęcin	Gmina Recz
2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Rębusz – Chłopowo – Krzęcin	1711 Z Granica powiatu – Piasecznik	2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin	2153 Z Laskówko – Żydowo	2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	1765 Z Granica powiatu – Sulibórz
2226 Z Recz – Kiełpino – Brzeziny – Zieleniewo	2200 Z Piasecznik – Radaczewo	Chłopowo – Krzęcin	1586 Z Granica powiatu – Pełczyce	2218 Z Zamęcin – Zwierzyń – Żeńsko	2203 Z Sicko – Rybaki
2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	2201 Z Pławie – Witoszyn	Kięłpino – Brzeziny – Zieleniewo	2208 Z Jagów – Łyskowo	2228 Z Choszczno – Krzęcin – Strzelce	2220 Z Pomień – Rzecko
2231 Z Stary Klukom – Słonice – Rębusz – Bierzwnik – Kolsk – Granica	1767 Z Granica powiatu – Pakość	Chłopowo – Krzęcin	2155 Z Stawin – Barlinek	2229 Z Krajeńskie	2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Pławno – Krzęcin
	2202 Z Oraczewice – Choszczno	2233 Z Żółwino – Drawno – Zatom – Granica powiatu	1778 Z Granica powiatu – Sułkowo	2229 Z Nowy Klukom – Krzęcin	2225 Z Pamięcin – Lubieniów
	2204 Z Granica powiatu – Stawin – Choszczno	2234 Z Drawno – Konotop	1716 Z Granica powiatu – Sułkowo	2230 Z Krzęcin – Jarosławsko	2226 Z Recz – Kiełpino – Zieleniewo
	1785 Z		2210 Z Nadarzyn –	2158 Z Płonno –	2227 Z Grabowiec – Nętkowo

powiatu 2232 Z Rakowo – Pławno 2233 Z Żółwino – Drawno – Dobiegniew 2235 Z Brzeziny – Wygon 2239 Z Ostromięcko – Górzno – Strzelce Krajeńskie 2240 Z Płoszkowo – Wygon – Rokitno 2241 Z Przecznno – Breń 2242 Z Breń – Klasztorne	Granica powiatu – Bonin 2206 Z Choszczno – Stary Klukom 2207 Z Witoszyn – Choszczno 2218 Z Zamęcin – Zwierzyn – Żeńsko 2219 Z m. Smoleń 2220 Z Pomień – Rzecko 2221 Z Chełpa – Skrzyżowanie Korytowo 2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin 2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny 2228 Z Choszczno – Strzelce Krajeńskie 2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu	(skrzyżowanie) 2235 Z Brzeziny – Wygon 2224 Z Brzeziny – Barnimie – Dominikowo – Granica powiatu 2236 Z Chomętowo – Dominikowo 2237 Z Niemieńsko – Nowa Korytnica 2238 Z Jażwiny – Bogdanka 2243 Z Bogdanka – Stare Osieczno 2244 Z Roścín – Drawno 2245 Z Drawno – Barnimie	Płotno 2158 Z Płonno – Krzynki – Jarosławsko – Chłopowo 2213 Z Pełczyce – Ługowo – Krzynki 2211 Z Pełczyce – Sarnik 2159 Z Płonno – Niesporowice 2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo 2214 Z Pełczyce – Buszów 2215 Z Ługowo – Będargowo 2216 Z Lubiana – Bolewice 2217 Z Lubiana – Lubianka 2230 Z Krzęcin – Mielęcín – Jarosławsko 2246 Z Przekolno – Krzynki 2247 Z Jarosławsko – Lipie Góry	Krzynki – Jarosławsko – Sowiniec 2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Rębusz – Krzęcin 2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu 2232 Z Rakowo – Pławno 2247 Z Jarosławsko – Lipie Góry	
70,643 km	97,973 km	91,422 km	98,591 km	71,793 km	38,203 km

VI. Potencjał turystyczny Powiatu Choszczeńskiego

Gmina Bierznik

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Bierznik położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim. Gmina Bierznik sąsiaduje z następującymi gminami: Choszczno, Drawno, Krzęcin oraz Dobiegniew i Strzelce Krajeńskie. Powierzchnia gminy wynosi 239 km². Gmina charakteryzuje się dużą lesistością, gdyż lasy wynoszą 52,3% jej powierzchni (stanu na dzień 1 stycznia 2019 r.). Lasy tworzą dwa kompleksy, w tym północny Puszczy Drawskiej. Z kolei użytki rolne zajmują 36,3% powierzchni gminy. Ludność Gminy Bierznik wynosi ogółem 4 724 mieszkańców²⁷, a zaludnienie jej jest jednym z najniższych w województwie zachodniopomorskim. Łącznie ludność gminy zamieszkuje w 42 miejscowościach. W Bierzniku, jako największej jednostce osadniczej znajduje się siedziba administracji samorządowej.

Herb Gminy Bierznik

2. Historia gminy

Gmina Bierznik posiada na swoim terenie liczne zabytki kultury materialnej, które świadczą o bogatej przeszłości historycznej tych ziem. Szczególny rozkwit w sferze kultury duchowej i gospodarczej związany jest z przybyciem w 1294 r. do Bierzownika cystersów. Dawne założenie klasztorne stanowi obecnie dziedzictwo kulturowe o randze ponadregionalnej. Reguła architektoniczna cystersów widoczna w rozwiązaniach budowlanych w Bierzniku sięga swoją genezą początków zgromadzenia zakonnego. Cystersi posiadali zawiązany z duchowością zakonu program architektoniczny, który zakładał maksymalną prostotę w budownictwie. Surowa reguła zakonu cystersów wykluczała wznoszenie wież oraz ograniczała zdobnictwo w formie malowideł i rzeźb. Stosowane przez cystersów sklepienia żebrowe i ostrołukowe okna miały istotne znaczenie dla rozwoju stylu gotyckiego w budownictwie. Zespół architektoniczny – kościół i obiekty klasztorne zostały w Bierzniku wybudowane w oparciu o wymienione zasady na przełomie trzynastego i czternastego wieku. W 1957 r. kościół poklasztorny ponownie zaczął pełnić funkcję sakralną. Od 1992 r. na obszarze dawnego klasztoru cysterskiego podjęte zostały prace archeologiczne – architektoniczne zmierzające do odtworzenia wyglądu i historii zespołu klasztornego. Zgromadzony przez pracowników naukowych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu obszerny materiał, potwierdził, że dawny zespół klasztorny jest dziedzictwem kulturowym o najwyższej randze w tej części Europy. W związku z tym w 2001 r. rozpoczęto prace zmierzające do odbudowy świątyni pocysterskiej i odtworzenia zwartego zespołu obiektów klasztornych wokół zamkniętego obwodu wirydarza. W pobliżu dawnego klasztoru usytuowana jest ruina dawnego klasztoru oraz grodzisko wczesnośredniowieczne. Obok wymienionych wyżej obiektów w ewidencji konserwatorskiej znajduje się również między innymi kościół pod wezwaniem Matki Bożej Królowej Polski w miejscowości Klasztorne oraz kościół pod wezwaniem św. Jadwigi w Zieleniewie.

²⁷https://szczecin.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_zachodniopomorskie/portrety_gmin/powiat_choszczenski/gmina_wiejska_bierzwnik.pdf

3. Obiekty zabytkowe

Teren gminy Bierzwnik zdeterminowany jest kulturowo poprzez dwa ważne zjawiska historyczne: w XIII wieku osiedlenie się cystersów i lokowanie przez nich wsi na prawie niemieckim, zaś w połowie XVIII wieku fryderycjańska akcja osadzania na terenach podmokłych ludności „olenderskiej”. W zabudowie historycznej przeważają budynki z końca XIX i początku XX wieku.

Tabela Nr 11. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Miejscowość	Zabytki
Bierzwnik	1. kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej; nr rej. 412 z 09.09.1992 r. 2. klasztor pocysterski nr rej. 413 z 10.09.1992 r. 3. kościół i teren klasztoru pocysterskiego nr rej. 410 z 05.09.1992 r. 4. ruina gotyckiego browaru, nr rej. 411 z 08.09.1992 r. 5. grodzisko wczesnośredniowieczne; nr rej. 309 z 12.05.1992 r.
Klasztorne	1. kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski; nr rej. 497 z 22.12.1965 r.
Zieleniewo	1. kościół parafialny pw. Św. Jadwigi; nr rej. 501 z 22.12.1956 r.

4. Przyroda i ochrona środowiska

Gmina Bierzwnik charakteryzuje się niezwykle zróżnicowanym obszarem pod względem przyrodniczym. Na jej terenie znajduje się Drawieński Park Narodowy bogaty w unikalne okazy fauny i flory. Lasy w Gminie Bierzwnik stanowią aż 52,3 % powierzchni ogólnej. Zróżnicowany krajobraz, duża liczba jezior i zieleni, wyróżniona strefa ciszy oraz czyste powietrze stanowią dogodne warunki dla rozwoju turystyki.

Największe z jezior na terenie gminy to: Jezioro Wielkie Wyrwy o powierzchni 221,8 ha, głębokości maksymalnej 12,0 m, długości linii 16.000 m. Jezioro leży w Puszczy Drawskiej. Jego dno jest w wielu miejscach łagodnie opadające, twarde i piaszczyste, bez roślinności dennej. Ciekawostką jeziora jest piaszczysta płycizna łącząca dwa półwyspy w jego północnej części. W wyniku susz i obniżenia poziomu wody można wędrować w niektórych miejscach po dnie jeziora. Ze wsi Łasko droga prowadzi do miejsca biwakowego. Na północ od pola biwakowego znajduje się półwysep, który jest rezerwatem o nazwie "Łasko".

Jezioro Bierzwnik o powierzchni 202,9 ha, głębokości maksymalnej 12,4 m, głębokości średniej 5,4 m, wysokości n.p.m. 69,0 m, szerokości maksymalnej 900 m, długości maksymalnej 5,815 m, długości linii brzegowej misy jeziora 13.150 m.

Jezioro posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości. Pozwala to oglądać bujne dywany podwodnej roślinności. Wyspa na jeziorze porośnięta jest starodrzewiem sosnowo – dębowym. W celu jego ochrony w 1977 r. został w tym miejscu utworzony rezerwat.

Na uwagę zasługuje też Jezioro Smolary (Niesobia) o powierzchni 86,2 ha, głębokości maksymalnej 21,0 m, długości linii brzegowej misy jeziora 6 800 m. Jezioro położone jest w Puszczy Drawskiej. Otoczone jest lasami i oddalone od siedzib ludzkich.

Kolejnym znaczącym zbiornikiem wodnym jest Jezioro Piaseczno (Piaski) o powierzchni 72,6 ha, głębokości maksymalnej 15,7m, długości linii brzegowej 7 100 m. Dno jeziora jest twarde i piaszczyste. Akwen posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości.

5. Ochrona środowiska

Największą uciążliwość dla powietrza atmosferycznego na terenie gminy stanowi tzw. niska emisja. Niska emisja zanieczyszczeń powietrza jest to tzw. emisja komunikacyjna i emisja komunalna pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych opalanych najczęściej węglem tanim, a więc o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych.

Gmina Bierzwnik posiada Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Obszary, w których podejmowane są działania: wytwarzanie i dystrybucja energii, budownictwo, transport, gospodarka odpadami i gospodarka wodno – ściekowa, komunikacja z mieszkańcami i edukacja. Władze Gminy Bierzwnik w roku 2019 zainicjowały działania mające na celu powstanie infrastruktury gazowej na terenie gminy, a w pierwszej kolejności w miejscowości Bierzwnik. Gmina Bierzwnik uczestniczy w programach służących poprawie jakości powietrza.

Najważniejszym źródłem zanieczyszczenia wód są ścieki, dla których odbiornikami są na terenie gminy wody powierzchniowe i grunt. Nie bez znaczenia są rozproszone punkty zrzutu ścieków do szamb przydomowych lub gospodarskich zlokalizowane prawie na każdej posesji w gminie z uwagi na częściowy brak kanalizacji.

Istniejące obszary i obiekty chronione na terenie Gminy Bierzwnik:

- Drawieński Park Narodowy (powierzchnia na terenie gminy Bierzwnik to 72 ha) – odznacza się bogactwem występujących tu typów ekosystemów. Większa część lasów Parku ma charakter półnaturalny. Do siedlisk naturalnych należą torfowiska i ekosystemy wodne – rzek i jezior. Obszar Parku położony w gminie Bierzwnik nie wyróżnia się szczególnymi walorami, natomiast duże walory krajobrazowe reprezentuje otulina. Obejmuje fragment równiny sandrowej z wcięciami w jej powierzchni rynnami mezotroficznymi jezior Piaski i Rokiet.
- Rezerwat przyrody „Łasko” (16,95 ha) – porośnięty 150 – letnim lasem bukowo – sosnowym z kolonią czapli siwej
- Rezerwat przyrody „Wyspa na jeziorze Bierzwnik” (1,13 ha) o kształcie wrzeciona wyniesionego ponad lustro wody na 5 – 8 metrów. Wyspa bez trzciny, w której występuje rzadko spotykana kłoc wiechowata, liczne okazy lip (3 – 5 m w obwodzie), sosny (2,86 m) i buki.
- Rezerwat przyrody „Źródliko Skrzypowe” (1,05 ha) – w dolinie rzeki Kaczynki łączącej jeziora Starzyce i Wielkie, w miejscowości Klasztorne. W podmokłym lesie występują okazy skrzypu olbrzymiego o wysokości 1,5 – 2 m nadając mu charakter podgórski, nietypowy dla lasów nizinnych.

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Bierzwnik” (30 634 ha). Zajmuje on tereny leśne, pozostawiając enklawy polne gminy poza granicami. O walorach krajobrazowych decydują głównie: jeziora, bogata rzeźba rynien glacialnych, śródleśne torfowiska i łąki.

Na terenie gminy istnieje 12 obiektów uznanych za pomniki przyrody.

6. Komunikacja

Walorem gminy jest dobra łączność komunikacyjna – przez gminę przebiega droga wojewódzka oraz linia kolejowa Szczecin – Poznań. Droga wojewódzka nr 160 łączy województwo zachodniopomorskie, lubuskie i wielkopolskie. Długość odcinka drogi na terenie gminy Bierzwnik wynosi prawie 20 km.

Ważną funkcję na terenie Gminy spełnia rozbudowana sieć dróg powiatowych. Łączna ich długość w gminie wynosi ponad 70 km. Najdłuższą drogą jest droga nr 2240Z Płoszkowo – Wygon – Rokitno o długości 15 km.

Drogi gminne to drogi o nawierzchni asfaltowej i gruntowej, oraz drogi dojazdowe do pól ornych. Na bieżąco są prowadzone doraźne naprawy dróg. Sukcesywnie poprawiane są warunki techniczne dróg gruntowych.

Transport kolejowy pełni uzupełniającą rolę do transportu drogowego w obsłudze mieszkańców gminy. Obsługę transportową gminy zapewniają:

- stacja Bierzwnik w zakresie ruchu towarowego, osobowego,
- stacja Rębusz w zakresie ruchu osobowego, towarowego,
- linia magistralna Poznań – Szczecin o znaczeniu podstawowym.

7. Edukacja

Na terenie gminy Bierzwnik funkcjonują 3 Szkoły Podstawowe:

- Zespół Szkolno – Przedszkolny im. Dziedzictwa Cystersów Bierzwnickich w Bierzwniku;
- Szkoła Podstawowa w Zieleniewie;
- Szkoła Podstawowa w Łasku.

Przy ZSP im. Dziedzictwa Cystersów Bierzwnickich w Bierzwniku funkcjonuje świetlica, z której korzysta 260 dzieci, dla których oferowane są posiłki.

8. Kultura

W Bierzwniku funkcjonuje samorządowa instytucja kultury Gminny Ośrodek Kultury, utworzony Uchwałą Rady Gminy w Bierzwniku Nr VI/35/2007 z dnia 27 kwietnia 2007 r. Kolejną samorządową instytucją kultury funkcjonującą w gminie Bierzwnik jest Gminna Biblioteka Publiczna w Bierzwniku (GPB) utworzona Uchwałą Rady Gminy w Bierzwniku Nr VI/36/2007. Siedzibą GPB jest miejscowość Bierzwnik.

Od 2008 r. w Bierzwniku, w połowie lipca organizowana jest cykliczna impreza kulturalna pod hasłem „3 Dni na Cysterskim szlaku”. Jest to festyn historyczny organizowany przez Urząd Gminy w Bierzwniku, nawiązujący do cysterskich korzeni Bierzwnika. W programie znajdują się m.in.: koncerty dawnej muzyki cysterskiej, występy artystyczne, zawody łucznicze, pokazy walk rycerskich i obyczajów rycerzy średniowiecznych, pokazy rękodzielników, konkursy i zabawy dla dzieci, zabawa taneczna. W ramach imprezy organizowane są również „Targi Wyrobów Klasztornych”, które mają charakter międzynarodowy i służą wymianie doświadczeń, poznawaniu nowych smaków i kultywowaniu tradycji kulinarnych. Impreza promuje ideę szlaku cysterskiego, nie tylko w aspekcie turystycznym, ale i kulturalnym. Jest to ciekawa oferta kulturalna nie tylko dla mieszkańców gminy Bierzwnik, ale ze względu na okres wakacyjny, również dla turystów przebywających w tym czasie na terenie gminy.

W dniach 11-14 lipca 2019 r. na Wzgórzu Klasztornym w Bierzwniku odbyły się IX Międzynarodowe Targi Wyrobów Klasztornych organizowane podczas cyklicznego wydarzenia „3 DNI NA CYSTERSKIM SZLAKU”;
fot. UG Bierzwnik

Poza wymienioną imprezą każdego roku organizowane są wydarzenia rozrywkowe w pierwszy weekend maja, a także dożynki gminne. Ponadto odbywają się imprezy okolicznościowe i inne organizowane w ramach filii GOK oraz przez świetlice wiejskie.

Imprezy kulturalne organizowane są również w dużej mierze przez szkoły funkcjonujące na terenie gminy oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i przy wsparciu Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

9. Sport

Kluby sportowe:

- Młodzieżowo Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Bierzwnik. W skład wchodzi dwie drużyny – juniorów i seniorów. Klub sportowy powstał w wyniku przekształcenia Klubu Sportowego Zjednoczeni Zieleniewo. Opiera swoją działalność na piłce nożnej.
- Ludowo – Uczniowski Klub Sportowy "Arabeska" Pławno skupia głównie dzieci w wieku szkoły podstawowej. Ścisłe współpracuje z ZSP im. Dziedzictwa Cysterskiego w Bierzwniku i Szkołą Podstawową w Zieleniewie. Działalność sportową klub opiera na sekcji piłki nożnej drużyny trampkarzy młodszych, uczestniczących w rozgrywkach PZPN w Szczecinie.
- Ludowo Parafialny Uczniowski Klub Sportowy "Wiktoria" Zieleniewo zrzeszony jest w pionie Ludowych Zespołów Sportowych. Jest członkiem Zachodniopomorskiego Zrzeszenia LZS w Szczecinie, z siedzibą w Szkole Podstawowej w Zieleniewie. "Wiktoria" jest klubem zrzeszającym przedstawicieli różnych środowisk, z księdzem proboszczem parafii Zieleniewo na czele. Klub jest organizatorem wielu imprez sportowo – rekreacyjnych o zasięgu gminnym, powiatowym i wojewódzkim.

Baza sportowa

W Bierzwniku znajduje się nowoczesna, pełnowymiarowa hala sportowa oraz nowe boisko sportowe, co przyczyniło się do rozwoju sportu i rekreacji poprzez możliwość organizowania zawodów i imprez sportowych w gminie Bierzwnik.

10. Turystyka

Gmina Bierzwnik jest atrakcyjnym miejscem wypoczynku, uprawiania sportu i rekreacji dzięki naturalnym walorom przyrodniczym: zróżnicowanemu ukształtowaniu terenu, lasom bogatym w runo, a przede wszystkim licznym jeziorom w otoczeniu czystego powietrza, strefy ciszy, bogatej flory i fauny. Unikatowe zasoby naturalne spowodowały, że cały obszar gminy objęty jest europejskim programem ochronnym Natura 2000. Znajduje się tu również otulina Drawieńskiego Parku Narodowego, dwa Obszary Chronionego Krajobrazu, użytki ekologiczne, pomniki przyrody. Poprzez tworzenie nowych i odnowę już istniejących tras rowerowych, tras nordic – walking oraz ścieżek edukacyjno – przyrodniczych gmina zachęca do podążania „śladami cystersów” oraz aktywnego wypoczynku na łonie natury

Ścieżki edukacyjne, rekreacyjne i przyrodnicze:

- Leśna ścieżka edukacji ekologicznej: przebiega od Ostromęcka wzdłuż północnego brzegu jeziora Bierzwnik do leśniczówki Wielkie Buki. Rozpoczyna się od leśnego parkingu przy polu namiotowym i kąpielisku,
- Ścieżka rekreacyjna wokół jeziora Wygon: Należy skierować się przy krzyżówce we wsi Wygon w stronę Brzezin. Po przebyciu 3 km dotrzemy do parkingu, który jest początkiem ścieżki. Tam znajdziemy tablicę informacyjną do ścieżki,
- Ścieżka edukacyjna, historyczno – przyrodnicza: biegnie brzegiem Jeziora Kuchta, łączy wzgórze klasztorne z założeniem parkowym nad kanałem Koczyki. Rozpoczyna się od tablicy informacyjnej przed kościołem. Następnie prowadzi do wirydarza. Dalej podążamy w kierunku przykościelnego cmentarza, pozostałości po budynku znajdującym się przed fasadą kościoła oraz pozostałości browaru.

Szlaki piesze i rowerowe gminy Bierzwnik:

- Pieszo – rowerowy: Zieleniewo – północny skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,
- Pieszo – rowerowy: Zieleniewo – południowy skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,
- Pieszo: Zieleniewo – Golcza,
- Pieszo: wokół jezior Ramki i Chłodnickiego,
- Rowerowy: PKP Bierzwnik – Ostromęcko – Wielkie Buki – Rębusz wzdłuż jeziora Starzyce z grodziskiem.

Miejsca biwakowe nad jeziorami: Kile Mile, Bierzwnik, Ostromęcko, Rokiet 2, Wielkie Wyrwy 1 i 2, Kosino, Chłodnickie, Kołki i Smolary.

Parkingi leśne: nad jeziorami Wygon i Wielkie Wyrwy, przy drodze Łasko – Brzeziny, za Wygonem przy drodze w kierunku Drawy, obok biwakowiska Smolary, obok Bukowia przy drodze Bierzwnik – Zieleniewo oraz przy szkółce leśnej Wielkie Buki.

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Gminy Bierzwnik.

Gmina Choszczno

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Choszczno położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim. Niewielka, zachodnia część gminy znajduje się na terenie Równiny Pyrzycko – Stargardzkiej, a pozostała na Pojezierzu Choszczeńskim. Obszar gminy znajduje się w widłach rzek Iny – 16,9 km i Małej Iny – 16,5 km oraz nad rzekami Stobnica – 15,6 km i Wardynka – 17,8 km. Cała gmina zajmuje obszar niespełna 247 km² i podzielona jest pomiędzy miasto oraz 21 sołectw: Gleżno, Kołki, Koplin, Korytowo, Krzowiec, Oraczewice, Piasecznik, Radaczewo, Raduń, Rzecko, Sławęcín, Smoleń, Stary Klukom, Stawin, Stradzewo, Sulino, Suliszewo, Wardyń, Witoszyn, Zamęcín i Zwierzyn.

CHOSZCZNO

Herb Choszczna

2. Historia miasta i gminy

Miasto Choszczno powstało na terenach, które w drugiej połowie XIII wieku zostały włączone do Nowej Marchii, czyli tworzonego na ziemiach polskich i pomorskich państwa margrabiów brandenburskich. Do końca XVII wieku należało do wschodniej (zaodrzańskiej) części Brandenburgii, która w XVIII wieku weszła w skład Prus, a potem, w 1871 r. do Niemiec. Od 1945 r. tereny te znajdują się w granicach państwa polskiego.

Na obszarze, na którym powstało Choszczno (niem. Arnswalde – Orli Las), osadnictwo istniało już od epoki kamiennej. Okolica wyludniła się w V wieku n.e., ale w VI wieku pojawiło się tutaj osadnictwo słowiańskie. W samym Choszcznie funkcjonował gród obronny i prawdopodobnie osada handlowa. Pierwsze, pisane informacje o tej okolicy datowane są na początek XIII wieku.

W 1233 r. książę wielkopolski Władysław Odonic uposażył zakon cystersów rezydujący w Kołbaczu dobrami ziemskimi w okolicach jeziora Klukom. Również on, ale cztery lata później, uposażył zakon rycerski joannitów nadaniem ziem położonych na wschód od jeziora Klukom z ośrodkiem w Korytowie. Pomiędzy zakonami doszło do konfliktu, który doprowadził do zajęcia Choszczna przez margrabiów brandenburskich w drugiej połowie XIII wieku.

Od średniowiecza do XVIII wieku miasto opasane było wysokim na 9 metrów i długim na 1800 metrów kamiennym – ceglany murem obronnym oraz podwójnymi (od zachodu i wschodu) i potrójnymi (od południa) fosami. Taki system obronny sprawił, że do XVII wieku Arnswalde było twierdzą nie do zdobycia. Na terenie znajdującym się wewnątrz murów miasto podzielone było na cztery dzielnice. Obecnie w Choszcznie są 4 osiedla, które wykraczają daleko poza obręb starych murów. Z tamtego okresu przetrwał do dzisiaj kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, tzw. barbakan i fragmenty murów.

W 1402 r. miasto sprzedano Zakonowi Krzyżackiemu. W roku 1433 rada miejska złożyła hołd lenny królowi polskiemu Władysławowi Jagielle i w tej podległości miasto wytrzymało kilka lat, po czym wróciło w ręce Krzyżaków. Po wybuchu kolejnej wojny polsko – krzyżackiej, w 1454 r. Krzyżacy sprzedali miasto wraz z regionem Elektoratowi Brandenburgii – jednemu z elektoratów Rzeszy.

Kroniki z początków XVI wieku wskazują, że Choszczno było zaliczane do największych miast Nowej Marchii, przed Chojną, Kostrzynem i Myśliborzem. W drugiej połowie XVI wieku Choszczno znajdowało się na drugim miejscu wśród miast nowomarchijskich pod względem ilości mieszkańców. W XVII wieku spadło znaczenie miasta, głównie z powodu licznych epidemii, pożarów i działań wojennych, prowadzonych w ramach wojny trzydziestoletniej.

Od XVII do początków XX wieku mieszkańcy zajmowali się przede wszystkim rolnictwem i rzemiosłem. Zbudowana w 1847 r. linia kolejowa sprzyjała powstawaniu i rozwojowi przemysłu. Do 1945 r. powstały tu m.in. fabryki: zapalek, maszyn rolniczych, sukna, papy, drutu i cukru. Szczególny udział w rzemiośle i handlu miała też społeczność żydowska, zaangażowana głównie w prowadzenie małych handlowych firm rodzinnych, które Niemcy zlikwidowali w latach 1933 – 1935.

Zniszczenia spowodowane walkami o miasto w lutym 1945 r., przyczyniły się do prawie całkowitego zaniku gospodarczej roli miasta. Po II wojnie światowej najpierw zaczął funkcjonować handel, potem zakłady przemysłowe, a tak naprawdę wszystkie zaległości zaczęto niwelować dopiero w latach 60. ubiegłego wieku. To wtedy ruszyło m.in. budownictwo i rozbudowa sieci wodociągowo – kanalizacyjnej. Pomimo trudnego okresu, miasto zdobywało laury w konkursach małych miast pod nazwą „Mistrza gospodarności”. Na przełomie 1989/1990 r. wraz z przemianami ustrojowymi w Polsce ruszyły również przemiany gospodarcze w Choszczynie²⁸.

3. Obiekty zabytkowe

Świadectwem bogatej przeszłości gminy są zabytki zlokalizowane na jej terenie. W wielu miejscowościach natknąć się można na zabytkowe kościoły zachwycające swoim wyglądem. Zlokalizowane są one między innymi w miejscowościach: Piasecznik, Sławęcín, Stradzewo, Chełpa, Rzecko, Suliszewo, Kołki, Korytowo, Wardyń, Raduń, Stary Klukom, Smoleń, Zamęcín, Zwierzyn. Wśród zabytków gminy znajdują się również:

Mury miejskie i barbakan. Mury obronne pochodzą z XIV i XV wieku. W ich ciągu usytuowane były trzy bramy, siedem baszt i 36 czatowni, a obwarowania wzmacniał podwójny system wałów i fos. Bramy znajdowały się przy głównych wjazdach do miasta: Brama Kamienna prowadziła w kierunku Barlinka i Myśliborza, Brama Młyńska w kierunku Stargardu, natomiast Brama Wysoka w kierunku Dobiegniewa. W XV i XVI wieku rozbudowano je o tzw. przedbramia i choć mury, które utraciły swój walor obronny, rozbierano już od XVIII wieku, to jednak do dzisiaj zachowały się ich fragmenty, w tym jeden z piękniejszych zabytków, czyli gotycka baszta z przedbramia Bramy Kamiennej (potocznie zwana barbakanem, róg ul. Piastowskiej i Wolności). Zniszczona w czasie II wojny światowej została odbudowana w 1961 r.

Gotycka baszta z przedbramia Bramy Kamiennej (potocznie zwana barbakanem, róg ul. Piastowskiej); fot. UM w Choszczynie.

²⁸ na podstawie: <https://choszczno.pl/historia-miasta/>

i wyremontowana w 2010 r. Obecnie znajduje się w niej siedziba Rady Miejskiej w Choszcznie oraz Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Choszcznie.

Kościół rzymskokatolicki pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Wybudowany przez Joannitów w XIV wieku na miejscu XIII-wiecznej świątyni granitowej. W bocznej ścianie prezbiterium znajduje się najciekawszy i najcenniejszy choszczeński zabytek, czyli tzw. Drzewo Jessego. To ceramiczna płaskorzeźba z genealogicznym drzewem Chrystusa, z którego wyrastają pnie z gałęziami zakończonymi wizerunkami królów żydowskich. To unikat na skalę europejską. Wewnątrz kościoła jest więcej ciekawych zabytków, w tym m.in. epitafium nagrobne burmistrza Mikołaja Rebentischa z XV wieku oraz epitafium nagrobne kolatorki Elżbiety von Schack z 1787 r.

Zespół szpitalny. Składa się z sześciu zabytkowych obiektów, w większości wybudowanych na początku XX wieku. W XIX wieku w Arnswalde funkcjonowały szpitale św. Ducha i św. Jerzego, a do budowy obecnego szpitala przystąpiono w 1897 r. z inicjatywy landrata Wolf von Gersdorfa. Uroczyste otwarto go 5 listopada 1905 r., a nazywano „joannickim”, bo to właśnie ten zakon w 1904 r. przejął patronat nad budową. W 1912 r. przemianowano go na szpital powiatowy i tu ciekawostką jest to, że już w 1939 r. leczono w nim ponad dwa tysiące pacjentów. Na terenie obecnego zespołu szpitalnego znajduje się jeszcze pięć innych budynków objętych ochroną konserwatorską, w tym m.in. pralnia (1905), szpital (1910), szpital dla zakaźnie chorych (1912), urząd skarbowy (1935) i dom mieszkalny (lata 20. XX wieku).

Odwrócona Karta Historii. Pomnik upamiętnia jeńców obozu Oflag II B Arnswalde. Oprócz nazwy „Odwrócona Karta Historii” funkcjonuje również (i tak jest opisywany na mapach) pod nazwą Pomnik Pamięci Jeńców Oflagu II B Arnswalde. Jeńcami byli głównie oficerowie, a wśród znanych wojskowych, przez jakiś czas w obozie był przetrzymywany major Henryk Sucharski, obrońca Westerplatte.²⁹

Ponadto na terenie miasta znajdują się następujące atrakcje turystyczne: Lipa Czarnieckiego, Zespół Dworca Kolejowego, Wodociągowa Wieża Ciśnień. Interesującym miejscem, które zwróci uwagę entuzjastów historii jest Muzeum Ziemi Choszczeńskiej. W jego zbiorach znajduje się kilkaset zabytków ruchomych z okresów od epoki kamiennej do współczesności, w tym m.in. dokumenty, fotografie, broń, ceramika, pieczęci, monety, a nawet gotyckie elementy architektury. Muzeum prowadzi działalność wystawienniczą, naukową i popularyzatorską. Od chwili powstania, czyli od 1995 r., jego merytorycznym patronem jest Regionalne Towarzystwo Historyczne Ziemi Choszczeńskiej, natomiast opiekuje się nim historyk dr Grzegorz Jacek Brzustowicz³⁰.

4. Przyroda i ochrona środowiska

Lasy w gminie Choszczno pełnią ważną funkcję ekologiczną i gospodarczą oraz podnoszą atrakcyjność turystyczną regionu.

Szatę roślinną obszaru stanowi flora, czyli gatunki roślin występujące w gminie, oraz roślinność, czyli zbiorowiska roślinne związane z określonymi biotopami o charakterystycznej kombinacji czynników ekologicznych, które odzwierciedlane są w zestawieniu gatunków budujących określoną fitocenozę (zbiorowisko roślinne). Szata roślinna jaką posiada gmina

²⁹ [Pomnik "Odwrócona karta historii" - Pomorze Zachodnie Travel \(wzp.pl\)](http://Pomnik%20%22Odwr%C3%B3cona%20karta%20historii%22%20-%20Pomorz%20Zachodnie%20Travel%20(wzp.pl))

³⁰ <https://choszczno.pl/zwiedzanie/>

Choszczno odpowiada rolniczo-leśnemu charakterowi gminy i jest typowa dla tego sposobu wykorzystania gruntów. Nie brak tu terenów o naturalnym charakterze i większym zróżnicowaniu szaty roślinnej. Należą do nich torfowiska, liczne systemy wodno-błotne oraz lasy³¹.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Jerzego Kondrackiego gmina Choszczno została zakwalifikowana do prowincji Europejsko-Zachodniosyberyjskiej Palearktyki, krainy Południowobałtyckiej, dzielnicy Bałtyckiej. Na obszarze gminy wykazano bogaty skład gatunkowy zwierząt bezkręgowych i kręgowych. Najcenniejsze siedliska fauny w gminie związane są z terenami podmokłymi - jeziorami, oczkami wodnymi, trzcinowiskami, które osadzone wśród uprawnych pól zapewniają dobrą bazę żerową. Występują tu gatunki, które preferują tereny o strukturze mozaikowej polno - leśnej takie jak orlik krzykliwy i kania ruda. Szczegółowa inwentaryzacja gatunków, wraz z ich stanowiskami zawarta jest w "Waloryzacji przyrodniczej gminy"³².

5. Obszary i obiekty chronione

Na terenie Gminy Choszczno zlokalizowanych jest kilka form ochrony przyrody i krajobrazu. Poniżej przedstawiono ich krótką charakterystykę.

Obszary NATURA 2000. W gminie znajdują się dwa obszary sieci Natura 2000, tj.: obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO, tzw. ostoja ptasia) pod nazwą „Lasy Puszczy nad Drawą” PLB320016 oraz obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW, tzw. ostoja siedliskowa) pod nazwą „Dolina Iny koło Recza” PLH320004³³.

Obszary chronionego krajobrazu. Na obszarze gminy Choszczno położone są częściowo dwa obszary chronionego krajobrazu: „D” (Choszczno - Drawno) i „F” (Bierzwnik).

Pomniki przyrody. W gminie Choszczno według informacji uzyskanych na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, znajduje się 48 pomników przyrody. Są to drzewa pojedyncze oraz drzewa występujące w grupach³⁴.

6. Komunikacja

Przez teren gminy przebiegają cztery drogi wojewódzkie (nr 151 Gorzów Wlkp. – Świdwin, nr 160 – Suchań – Miedzichowo, nr 122 Krajnik Dolny – Piasecznik i nr 175 Choszczno – Drawsko Pomorskie) oraz linia kolejowa łącząca Szczecin z Poznaniem. Nieduże odległości do drogi krajowej nr 10, stwarzają warunki do dogodnych połączeń drogowych, kolejowych i lotniczych³⁵.

7. Edukacja

Na terenie Gminy funkcjonują następujące jednostki oświatowe:

Przedszkola³⁶:

- Przedszkole nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi w Choszcznie,

³¹ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Choszczno, str. 52-55;
<https://bip.choszczno.pl/dokumenty/11364>

³² Waloryzacja Przyrodnicza Gminy Choszczno; <https://bip.choszczno.pl/dokumenty/7953>

³³ Program Ochrony Środowiska... str. 62-63.

³⁴ <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>

³⁵ <https://choszczno.pl/o-miescie-gminie/polozenie/>

³⁶ <https://choszczno.pl/edukacja/przedszkola/>

- Publiczne Przedszkole nr 2 z grupą żłobkową im. Tęczowa Kraina w Choszcznie,
- Publiczne Przedszkole nr 4 im. Słoneczna Czwórka w Choszcznie,
- Publiczne Przedszkole nr 5 z grupą żłobkową w Choszcznie.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują również przedszkola prywatne:

- Żłobek i Przedszkole „Ancymonek” w Choszcznie,
- Przedszkole polsko – angielskie „Oxford House” w Choszcznie.

Szkoły Podstawowe³⁷:

- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Wojska Polskiego w Choszcznie,
- Szkoła Podstawowa nr 3 im. Leona Kruczkowskiego w Choszcznie,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Korytowie,
- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Sławęcinie,
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Brzechwy w Suliszewie,
- Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Zamęcinie.

8. Kultura

W Choszcznie funkcjonują następujące placówki kultury:

Choszczeński Dom Kultury

Choszczeński Dom Kultury jest samorządową instytucją kultury. Podstawowym zadaniem jest oferowanie mieszkańcom naszego miasta i okolic wielu zróżnicowanych form obcowania z kulturą i sztuką (koncerty wokalne – muzyczne, występy artystyczne, realizacje sceniczne, spotkania teatralne, literackie, kabaretony, pokazy kinematograficzne, zajęcia umuzykalniające i taneczne)³⁸.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Choszcznie

Z dniem 1 listopada 1974 r. rozpoczęła się w Choszcznie historia Biblioteki Publicznej. Aktualnie Biblioteka składa się z wypożyczalni i czytelni dla dorosłych oraz oddziału dla dzieci.

Wypożyczalnia dla Dorosłych zapewnia Czytelnikom wolny dostęp do: książek naukowych, popularnonaukowych z różnych dziedzin wiedzy, literatury pięknej dla dorosłych, również w językach obcych, lektur szkolnych dla młodzieży powyżej 16 roku życia, „książek mówionych” (na płytach CD) oraz audiobooków.

Zbiory Oddziału dla Dzieci zostały dostosowane do potrzeb najmłodszych czytelników. Prowadzone są tutaj różnorodne działania animacyjne z dziećmi i młodzieżą oraz warsztaty czytelnicze, a także zajęcia z kodowania na macie. Odbywają się tutaj także cykliczne spotkania Młodzieżowego Dyskusyjnego Klubu Książki oraz spotkania rodzinne.

Ponadto Biblioteka Publiczna w Choszcznie organizuje spotkania autorskie, wystawy, konkursy, lekcje biblioteczne i prelekcje³⁹.

³⁷ <https://choszczno.pl/edukacja/szkoly/>

³⁸ <https://chdk.choszczno.pl/o-nas/>

³⁹ <http://mbp.choszczno.edu.pl/>

9. Sport

W Choszcznie znajduje się sieć atrakcji sportowo – turystycznych, w tym m.in.: kąpielisko i plaża miejska, wypożyczalnia sprzętu pływającego, komplet boisk ze sztuczną nawierzchnią, tor rowerowy, place zabaw, siłownie zewnętrzne, street workout, a także mola i przystanie wędkarskie⁴⁰. Infrastrukturę sportową w Choszcznie uzupełniają:

Obiekt pływalni „Wodny Raj” w Choszcznie powstał w latach 1998 – 2000, a uroczyste przekazanie obiektu do użytku publicznego nastąpiło dnia 7 kwietnia 2000 r. Pływalnia funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Centrum Rekreacyjno-Sportowego w Choszcznie, służąc swoją bazą mieszkańcom miasta, powiatu i regionu zachodniopomorskiego. W basenie prowadzone są zajęcia nauki i doskonalenia pływania dzieci i młodzieży, odbywają się również liczne zawody pływackie⁴¹.

Pole Golfowe Modry Las jest malowniczym, otoczonym brzoźowo – sosnowymi lasami miejscem do uprawiania tej dyscypliny sportu. Mistrzowskie, 18 – dołkowe pole zlokalizowane jest tuż za Choszcznem. Otwarte zostało przez legendarnego Gary’ego Playera w 2009 r. Już rok później, prestiżowy amerykański Golf Inc. umieścił je wśród finalistów konkursu na najpiękniejsze pole na świecie. W roku 2014, niemieckie czasopismo golfowe Golf Journal sklasyfikował Modry Las na liście 100 najlepszych w Europie.

10. Turystyka

Obiekty zieleni urządzonej na terenie Gminy Choszczno.

W mieście znajdują się cztery parki: Park im. Kardynała Wyszyńskiego, Skwer Holenderski, Park Moniuszki, które mają charakter spacerowo – wypoczynkowy. Park miejski zwany Miejską Górą stanowi największy kompleks leśny znajdujący się w granicach miasta. Ponadto na terenie całej gminy zlokalizowanych jest 19 parków dworskich, pałacowych, z czego 6 zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Trasy rowerowe:

Trasa Pojezierzy Zachodnich. Najmłodszą atrakcją regionu jest 20 – kilometrowy odcinek rowerowej Trasy Pojezierzy Zachodnich, prowadzący od południowej, poprzez miasto, do północnej granicy gminy. Już dziś z Choszczna, można się wybrać na wyprawę, nowo wybudowaną trasą do Pełczyc, Barlinka i dalej w kierunku granicy z Niemcami.

Przez Choszczno trasa poprowadzi od ul. Stawina i dalej: pod wiaduktem, ul. Konopnickiej, Wolności, Kraszewskiego, Słowackiego, promenadą do wysokości byłej plaży wojskowej, ul. Niedziałkowskiego. Na skrzyżowaniu z Piastowską wjedziemy na Wały Piastowskie, potem ścieżką rowerową prowadzącą wzdłuż ul. Władysława Jagiełły, aż do ronda Partnerstwa. Kolejny etap prac zakłada powstanie trasy od skrzyżowania z ul. Polną do Pakości, biegnącej wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 160. Dalsza część zostanie oznakowana, aż do mostu na rzece Inie. Finalnie ten 420 kilometrowy odcinek (tzw. Pojezierny) da możliwość przejechania trasy od granicy z Niemcami, aż do Białego Boru.

Trasa promenadą wokół jeziora Klukom. Znajdujące się w centrum miasta jezioro Klukom, okala ponad 6 – kilometrowa promenada, która idealnie nadaje się również na rowerowe przejażdżki.

⁴⁰ <https://choszczno.pl/sport/obiekty-sportowe/>

⁴¹ <https://crs.choszczno.pl/plywalnia/>

„**Szlak zielony**”. Na terenie gminy znajduje się tylko jeden szlak turystyczny, oznakowany zgodnie z przepisami PTTK. Jest to „Szlak zielony”, o długości 16,7 km, który wiedzie z Choszczna do Recza.

„**Rowerem po Ziemi Choszczeńskiej**” – jest to główny szlak turystyczny gminy, opracowany przez Klub Turystyki Rowerowej „Voyager” (Oddział PTTK w Choszcznie). Trasa prowadzi przez miejscowości: Choszczno – Bonin – Piasecznik – Radaczewo – Sławęcín – Stradzewo – Witoszyn – Pomień – Chełpa – Rzecko – Rzeczeki – Suliszewo – Kołki – Korytowo – Raduń – Nowy Klukom – Krzęcin – Zwierzyn – Żeńsko – Stary Klukom – Zamęcin – Gleżno – Koplín – Choszczno. Jej łączna długość, to 83 km⁴².

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Choszcznie.

Gmina Drawno

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Drawno to gmina miejsko – wiejska położona we wschodniej części Powiatu Choszczeńskiego. Obszar gminy Drawno sąsiaduje z następującymi gminami: od strony północnej z gminą Kalisz Pomorski, północno – zachodniej z gminą Recz, od zachodu z gminą Choszczno, a od południa z gminami: Bierzwnik i Dobiegniew (województwo lubuskie). Teren gminy ma równoleżnikowy, wydłużony kształt, obejmujący powierzchnię 321 km² położoną pomiędzy 15.37 – 16.02 długości geograficznej wschodniej i 53.07 – 53.19 szerokości geograficznej północnej. Przez gminę Drawno prowadzi droga krajowa nr 10 w jej północnej części, łącząca Kalisz Pomorski z Reczem oraz droga wojewódzka nr 175, łącząca Drawno z Kaliszem Pomorskim (14 km) i Choszcznem (24 km).

Herb Miasta i Gminy Drawno

Gmina Drawno składa się z 54 miejscowości i 12 sołectw (Barnimie, Brzeziny, Chomętowo, Dominikowo, Drawno, Kiełpino, Konotop, Niemieńsko, Podlesie, Święciechów, Zatom i Żółwino). Na dzień 31 grudnia 2020 roku gminę zamieszkiwało 4 925 osób.

Pod względem użytkowania terenu gmina zalicza się do obszaru rolniczo – leśnego, a jej funkcjami wiodącymi są rolnictwo, leśnictwo oraz turystyka i wypoczynek. Niezaprzeczalnym atutem miasta Drawna jest jego położenie pomiędzy dwoma jeziorami: Grażyna (Dubie Południowe) i Adamowo (Dubie Północne), przez które przepływa jedna z najczystszych rzek w Polsce – Drawa. Taki sposób użytkowania gruntów, przy niewielkiej ilości przemysłu na obszarze gminy, sprzyja rozwojowi agroturystyki oraz ekoturystyki.

2. Historia miasta i gminy

Złożony krajobraz kulturowy obszaru dzisiejszej gminy Drawno ukształtował się w wyniku burzliwych dziejów pogranicza trzech organizmów państwowych: Pomorza, Brandenburgii i Wielkopolski. Pograniczny charakter terenu został utrwalony w kolejnych podziałach administracyjnych tych ziem i jest czytelny do dnia dzisiejszego.

Pierwsze ślady działalności człowieka na terenie ziemi drawieńskiej pochodzą z późnego paleolitu (ok. 9 tys. lat temu). Ciągłość napływu różnorodnych grup kulturowych

⁴² <https://choszczno.pl/trasy-rowerowe/>

zapewniała rzeka Drawa. O atrakcyjności terenu przesądzała duża ilość rzek, jezior i lasów oraz dogodne ukształtowanie terenu sprzyjające osadnictwu. Proces osadniczy został zahamowany dopiero w okresie wędrówek ludów. Ponowne zasiedlenie obszaru pomiędzy Drawą a Iną i Małą Iną miała miejsce w VII w., kiedy ziemie pomiędzy Odrą i Wisłą zasiedlane były przez plemiona słowiańskie. Okolice Ziemi Choszczeńskiej znalazły się w strefie oddziaływań plemion pomorskich, które pozostawiły po sobie trwałe ślady osadnicze w postaci wsi i grodów obronnych. Przypuszcza się, że szereg nazw miejscowości na terenie dzisiejszej gminy Drawno posiada słowiański rodowód (np. Zatom, Dominikowo, Niemieńsko, Kiełpino). Położenie pomiędzy dwoma jeziorami połączonymi rzeką i leśne otoczenie przesądziły o walorach obronnych Drawna, gdzie pomiędzy wiekiem X a XIII funkcjonował gród słowiański. W X wieku obszar dzisiejszego Drawna wraz z całym Pomorzem Zachodnim został włączony do państwa polskiego przez Mieszka I. Na okres XI-XII wieku przypada rywalizacja o Ziemię Choszczeńską pomiędzy Piastami a książętami pomorskimi, którzy dążyli do usamodzielnienia swojego władztwa na tych terenach. Od połowy XIII wieku rozpoczęła się stopniowa ekspansja margrabiów brandenburskich, którzy ostatecznie opanowali cały teren aż po Gwdę na wschodzie w 1296 r., po śmierci Przemysła II.

Zajęte ziemie weszły w skład Marchii Brandenburskiej tworząc tzw. Nową Marchię. Wówczas Drawno przeszło we władanie rycerskiego rodu Wedlów, którzy na terenie dawnego grodziska wzniesli zamek. Wedlowie zmienili nazwę dawnej osady na Wedele. Nazwa ta po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych w 1313 r. Jeszcze w XIV wieku została zmieniona na Neu Wedel, do 1945 r. – Neuwedel. Okres późnego średniowiecza był czasem ciągłej walki militarnej pomiędzy rywalami politycznymi dążącymi do dominacji nad Ziemią Drawieńską. Z rąk Marchii Brandenburskiej Drawno przeszło pod panowanie Luksemburgów, w 1402 r. sprzedano je Zakonowi Krzyżackiemu, a następnie elektorowi brandenburskiemu. W czasach pomorsko – brandenburskiego konfliktu o sukcesję szczecińską (w latach 1466 – 1472) Drawno znalazło się pod panowaniem pomorskim. Długotrwałe konflikty militarne na tym obszarze oraz ciągłe zmiany przynależności polityczno – administracyjnej nie sprzyjały rozwojowi i trwałości osadnictwa. Wpływała też na to charakterystyka silnie zalesionego terenu Puszczy, ubogiego w urodzajne gleby sprzyjające rolniczemu wykorzystaniu terenu.

Odrodzenie osadnictwa na Ziemi Drawieńskiej przypada na wiek XVI i jest efektem akcji kolonizacyjnej zainicjowanej przez właściciela Puszczy Drawskiej – Rüdigera von Wedel. W tym czasie powstały liczne folwarki i skupione wokół nich wsie, w tym: Brzeziny, Niemieńsko, Dominikowo, Rościn. Okres ten jest związany ze zdecydowanym wypieraniem żywiołu słowiańskiego przez napływową ludność germańską. Ważnym wydarzeniem dla historii całego regionu było przyjęcie reformacji.

Podczas wojny trzydziestoletniej (1618 – 1648) Drawno zostało obłożone kontrybucją wojenną, co niekorzystnie odbiło się na rozwoju gospodarczym miasta, choć wypłacona kwota była najniższa spośród wszystkich miast w Powiecie Choszczeńskim. Kataklizmem dziejowym okazało się dla Drawna spustoszenie miasta przez wojska szwedzkie, a zwłaszcza pożar całego miasta w 1690 r., który strawił większość drewnianej zabudowy, a także mury obronne i zamek. Zniszczenie miasta zbiegło się w czasie z utratą wpływów dotychczasowych właścicieli miasta na korzyść coraz bardziej wyklarowanego samorządu

miejskiego. Od roku 1752 można mówić o całkowitym usamodzielnieniu się Drawna spod władzy Wedlów.

Wzrost potęgi państwa pruskiego i rozbiory Polski przyczyniły się do tego, że Nowa Marchia stała się pomostem gospodarczym łączącym Niemcy z obszarami zagarniętymi.

W drugiej połowie XVIII wieku miała miejsce kolejna duża akcja kolonizacyjna w wyniku, której powstały wokół Drawna nowe przysiółki i folwarki – między Drawnem a Święciechowem. Ostatni etap osadnictwa przypadł w okolicach Drawna na lata 1807 – 1833.

Samo miasto ucierpiało w wyniku pożaru w 1805 r. i konieczności wypłaty kontrybucji w związku z pobytem w mieście wojsk francuskich. Po zwolnieniu z tego obowiązku Drawno odbudowano w większej części do 1813 r. W wyniku ustaleń Kongresu Wiedeńskiego kończącego okres wojen napoleońskich zreformowano m.in. struktury administracyjne państwa pruskiego. Podział na powiaty – jednakowe pod względem terytorialnym, ludnościowym i ekonomicznym – znacznie wpłynął na krajobraz kulturowy. Powiaty stały się bardzo trwałym elementem kultury politycznej i gospodarczej państwa pruskiego, dzięki którym stworzono czytelną strukturę osadniczą z instytucjami publicznymi o charakterystycznych formach architektonicznych, komunikacją lokalną i nowoczesnym prawem budowlanym. Obszar dzisiejszej gminy Drawno wchodził w skład Powiatu Choszczeńskiego (Kreis Arnswalde) w rejencji frankfurckiej. Od początku XVIII wieku głównym źródłem utrzymania miejscowej ludności, oprócz rolnictwa było tkactwo, które utrzymało się w Drawnie do ok. 1800 r. Dopiero w XIX wieku nastąpił nieznaczny rozwój lokalnego przemysłu związanego z przetwórstwem drewna i mleka. W mieście powstała również fabryka wyrobów ceramicznych, hamernia, kuźnica stalownicza, kaflarnia i sieciarnia – jedna z nielicznych istniejących wówczas na terenie Rzeszy. Jednocześnie nastąpił znaczny wzrost liczby mieszkańców, a co za tym idzie rozwój ruchu budowlanego. Istnienie w pobliżu Drawna pokładów glin przyczyniło się do powstania lokalnych cegielni. W 1860 r. naliczono ich aż siedem. Na początku XX wieku w Drawnie mieszkało trzykrotnie więcej ludzi niż na początku XIX wieku, mimo, że liczne pożary miasta miały negatywny wpływ na liczbę ludności. Obok przeważającej ludności ewangelickiej, w Drawnie mieszkała niewielka mniejszość żydowska i katolicka. Żydzi, których liczebność w 1859 r. sięgnęła 192 mieszkańców, mieli w Drawnie swoją synagogę i szkołę.

Od połowy lat 30-tych w związku z wewnętrzną sytuacją Niemiec na terenie Powiatu Choszczeńskiego zaczęto lokować inwestycje związane z infrastrukturą wojskową, takie jak: koszary, poligony, składy wojskowe. W okolicy Drawna wybudowano składy amunicji i magazyny paliw płynnych. Tereny te były miejscem niewolniczej pracy dla tysięcy robotników przymusowych przywiezionych z terenów okupowanych. Krwawe walki w okolicy Drawna miały miejsce od stycznia 1945 r., co było związane z postępującymi działaniami Armii Czerwonej na froncie wschodnim. Drawno zostało zdobyte 12 lutego 1945 r. Zniszczenia wojenne Drawna szacuje się na 25 % przedwojennej zabudowy. Masowa ewakuacja ludności niemieckiej miała miejsce od stycznia 1945 r., choć bezpośrednio po wojnie Drawno zamieszkiwało jeszcze ok. 260 Niemców. Na ich miejsce przybyli następnie nowi osadnicy, głównie ze wschodu oraz Polski centralnej. W historii Drawna rozpoczął się nowy okres związany z rządami administracji Polskiej.

W powojennej historii Drawna czytelne pozostało peryferyjne położenie gminy, mimo licznych reform administracyjnych w dalszym ciągu położonej na granicy województw. To peryferyjne położenie i brak identyfikacji napływowej ludności ze spuścizną i dziedzictwem kulturowym „ziem odzyskanych” wpłynęły hamująco na rozwój tych ziem. Jednakże nieznacznie przekształcony krajobraz kulturowy i przyrodniczy, będący efektem ograniczonej działalności człowieka na tych terenach, stał się niezaprzeczalnym atutem Ziemi Drawieńskiej i ważnym elementem promocji turystycznej gminy⁴³.

3. Obiekty zabytkowe

Na terenie Gminy Drawno zostało zachowanych wiele cennych obiektów zabytkowych o charakterze obronnym, sakralnym, dworskim, oraz związanych z historyczną zabudową. Do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisanych jest 169 zabytków. Do najcenniejszych, pochodzących z różnych okresów historycznych, na terenie miasta i gminy należą: Pałac w Brzezinach, budynek Urzędu Miejskiego w Drawnie, Spichlerz – Centrum Informacji Turystycznej w Drawnie, Kościół parafialny w Barnimiu, Kościół w Dominikowie.

4. Przyroda i ochrona środowiska

W drzewostanach lasów gminy bezwzględnie dominuje sosna. Znaczący udział w budowie drzewostanów lasów gminy mają także: buk, dąb i olsza. Na terenie Nadleśnictwa Drawno, zarządzającego większą częścią lasów gminy, sosna występuje na 86% powierzchni leśnej. W południowo-zachodniej części gminy, na terenie obrębu Dominikowo oraz obrębu Głusko występują bory sosnowe. Znaczącym elementem szaty leśnej są lasy bukowe. Panują one w dolinie Drawy na południe od Barnimia; płat buczyny występuje także na zachód od Kiełpina. Odnotowano występowanie zarówno tzw. kwaśnych buczyn, jak i żyznej buczyny pomorskiej z rosnącą w niej perłówką jednokwiatową. Wilgotne lasy porastają zbiorowiska bzu czarnego, występują one także pod rozpadającymi się drzewostanami świerkowymi posadzonymi na siedliskach żyznych lasów liściastych, np. w okolicy Konotopia, w pobliżu doliny Drawy. Rzadkie, lecz spotykane na Polanie Drawieńskiej, są zarośla leszczynowotrzmieelinowe, spotykane, np. w okolicy Podegradzia. W okolicy Niemieńska, Dominikowa i Chomętowa - w zasięgu oddziaływania doliny Słopiczy, na wilgotnych siedliskach, występują także zarośla dereniowo-trzmieliowe. Na odnotowanie zasługuje występowanie umiarkowanie ciepłolubnych zbiorowisk okrajkowych związanych z lasami, budowanych przez barwnie kwitnące gatunki i stanowiących znaczący akcent wizualny w krajobrazie. Pospolite są także cenne przyrodniczo, ekstensywne łąki – szuwały turzycowe (lub szuwały rozwinięte na świeżo porzuconych łąkach). Duże ich obszary są np. w dolinie Drawy, powyżej Drawna. Cennym i ważnym składnikiem roślinności gminy są labilne zbiorowiska rozwijające się na świeżych obrywach erozyjnych, podcinanych przez Drawę. Nawiązują one do ciepłych okrajków, elementów roślinności ruderalnej lub do roślinności murawowej. Najbardziej znanym miejscem tego typu jest cenne florystycznie tzw. „Tragankowe Urwisko” w Drawieńskim Parku Narodowym, jednak zwłaszcza na południe od Barnimia (a także między Rościem a Drawnem) jest jeszcze kilkanaście innych podobnych miejsc. We florze gminy Drawno znajduje się ogólnie 288 gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem w skali regionalnej lub krajowej, są to m.in: gnieźnik leśny, jarząb brekinia, pełnik europejski, turzyca piaszkowa, rosiczka okrągłolistna, śnieżyczka przebiśnieg. Na

⁴³ Szczegółowe opracowanie historii miasta Drawna i okolic zawiera opracowanie pt. „Drawno i okolice” autorstwa Grzegorza Jacka Brzustowicza, Granowo - Poznań 1998 r.

terenie Gminy Drawno położone są strefy węzłowe o znaczeniu międzynarodowym (Puszcza Drawska, ze szczególnym uwzględnieniem Drawieńskiego PN) oraz ważne korytarze ekologiczne (Drawa). Świat zwierzęcy jest typowy dla obszarów Województwa Zachodniopomorskiego i cechuje go duża różnorodność. Dużą grupę stanowią rzadkie gatunki dziko żyjących zwierząt wodnych, ssaków, ptaków i ryb itp. Duże znaczenie dla fauny mają czyste wody Drawy i jej dopływów, w których może bytować rzadka ichtiofauna. Najcenniejsze siedliska dla fauny Gminy Drawno związane są z dolinami rzek, jeziorami i śródleśnymi torfowiskami. Rozległe kompleksy suchych borów to tereny faunistycznie bardzo ubogie.

5. Obszary i obiekty chronione

Obszar Gminy Drawno obejmuje swym zasięgiem Drawieński Park Narodowy. Park utworzony został rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1990 r. (Dz.U. Nr 26 poz.151). Na terenie gminy istnieje jeden obszar objęty ochroną rezerwatów (poza obszarami rezerwatowymi ochrony ścisłej wewnątrz Drawieńskiego Parku Narodowego). Jest to „Torfowisko Konotop” zatwierdzone przez Wojewodę Zachodniopomorskiego 3 sierpnia 2007 r. o powierzchni 65,85 ha. Rezerwat położony jest w obrębie ewidencyjnym Wygon, Zatom i Barnimie w gminach Drawno i Bierzwnik. Ponadto dla rezerwatu wyznaczono otulinę o powierzchni 215,99 ha. Na obszarze gminy Drawno położone są częściowo trzy obszary chronionego krajobrazu: „D” Choszczno – Drawno, „F” Bierzwnik i „E” Korytnica Rzeka, wyznaczone na mocy rozporządzenia wojewody gorzowskiego (rozp.nr 12 z 24.11.98, Dz. Urz. Nr 20 poz.266) oraz jeden powołany uchwałą Miasta i Gminy Drawno – OchK „Dominikowo - Niemieńsko” (Uchwała Nr XIX/128/200 Rady Miejskiej w Drawnie z 22 grudnia 2000 r.).

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. Na terenie Gminy Drawno ustanowiono:

- obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Jezioro Lubie i Dolina Drawy PLH320023,
- obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Uroczyska Puszczy Drawskiej PLH320046,
- obszar specjalnej ochrony ptaków Lasy Puszczy nad Drawą PLB 320016.

Pomnikami przyrody na terenie gminy są zarówno drzewa pojedyncze, grupy drzew jak i głązy narzutowe. Na terenie Gminy Drawno znajdują się też użytki ekologiczne powołane na podstawie rozporządzeń Wojewody Gorzowskiego nr 9 z dnia 28 sierpnia 1995 oraz nr 14 z dnia 10 grudnia 1998 r. oraz Uchwał Rady Miejskiej w Drawnie z dnia 18 lutego 2008 r. oraz z dnia 23 lutego 2021r. Użytki ekologiczne gminy to:

- „Bagno Hassena” ;
- „Gack II”;
- „Gack I” ;
- „Parszywe Bagno I”;
- „Parszywe Bagno II” ;
- „Parszywe Bagno II” ;
- „Długie Bagno”;
- „Brzozowe Bagna”;
- „Gack III”;